

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

Зафаржон Толибжонович Вахобов Социально-экономические эффекты брендинга туристских дестинаций: модель оценки на примере Самарканда	153
Хасан Абдусайитович Рахимов Меҳмонхоналарнинг иқтисодий рақобатбардошлигини ошириш йўллари	161
Mohigul Ulug‘bekovna Shodiqulova Madaniy turizmni rivojlantirishda kichik biznes va mahalliy tadbirkorlikning o‘rni	164
Shaxnoza Shomurotovna Toshpulatova Mehmonxonalarning rivojlanish tarixi hamda “mehmonxona” tushunchasining ilmiy, nazariy va amaliy masalalari	169
MENEJMENT VA MARKETING	
Xilola Nematovna Ochilova Ilmiy kadrlar tayyorlash va ilm-fan sohasida boshqaruv samaradorligini oshirish yo‘llari	172
Mahliyo Islamovna Diyarova, Sanjar Abdulahodovich Rahimov Uy-joy qurilishini rivojlantirishning iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	179
MOLIYA, PUL MUOMALASI VA KREDIT	
Azim Qayumovich G‘apparov, Dostonbek Jo‘rabek o‘g‘li Qoplonov Ijtimoiy obyektlarda qurilish xizmatlarini moliyalashtirishning samaradorligini oshirish: nazariy va amaliy yondashuvlar	185
Abdunazar Narzullayevich Ibragimov Islom moliya tashkilotlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish	189
BUHGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDIT	
Низомиддин Бегбутаевич Хўжабеков Консолидациялашган молиявий ҳисобот ва бизнес бирлашувларида кечиктирилган фойда солиғини МҲХС (IAS) 12 асосида тан олиш	197
Умар Худайбердиев Қўшилган қийматнинг шаклланиши ва мамлакат ялпи ички маҳсулот ҳажмининг кўпайиши	206
Ortiq Eshnazarovich Ernazarov Xizmat ko‘rsatish sohasini chiziqli ekonometrik modelashtirishda juft korrelyatsiya koeffitsiyentining ahamiyati	208
Bekniyoz Suvonov Moliyaviy hisobot tahlilini raqamli transformatsiya qilishning analitik imkoniyatlari	212
Bobir Kiyomidinovich Muftaydinov Korxonaning to‘lov qobiliyatini kompleks baholashda qo‘llaniladigan skoring usulining mazmuni	217
Хушвакт Мансурович Ёдгоров Дори воситалари саноати корхоналарида асосий ишлаб чиқариш харажатлари бухгалтерия ҳисоби ва таннархни аниқлаш тартиби	221
TA’LIM, KADRLAR TAYYORLASH VA PEDAGOGIKA	
Li Shan Research on the Impact of Teacher's Ethics and style on the Core Competitiveness of Universities	227
Kamoliddin Asomiddin o‘g‘li Jaxongirov Ta’lim turizmi bozorini rivojlantirishning xalqaro tajribasi va uni o‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari	231
E’TIBORGA MOLIK MASALALAR	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Узоқ умр кўриш сирлари. Фарзанд тарбиялашдаги хатолар	236
Мамаюнус Пардаев, Фарход Набиев Манфаатлар тўқнашуви мазмуни ва турлари	238

Mahliyo Islamovna Diyarova – SamISI, Moliya kafedrası dotsenti v.b.

Sanjar Abdulahodovich Rahimov – Zarmed universiteti, Iqtisodiyot va moliya kafedrası dotsenti v.b.

UY-JOY QURILISHINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya. Ushbu maqolada innovatsion iqtisodiyot sharoitida uy-joy qurilishini rivojlantirishni boshqarishning zamonaviy iqtisodiy mexanizmlari tadqiq etilgan. Uy-joy qurilish kompleksi faoliyatida mavjud muammolar, jumladan moliyaviy resurslar cheklanganligi, to'lovga qobiliyatli talabni tartibga solish vositalari hamda davlat dasturlarining yetarli darajada samarali emasligi tahlil qilingan. Olib borilgan tadqiqotlar asosida boshqaruvning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan bo'lib, ular investitsion faoliyat samaradorligini oshirish va sohaning barqaror rivojlanishini ta'minlashga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: uy-joy qurilishi, iqtisodiy boshqaruv mexanizmi, uy-joy bozori, to'lovga qodir talab, investitsion resurslar, moliyaviy barqarorlik, yakka tartibdagi uy-joy qurilishi, davlat dasturlari, subsidiyalar, urbanizatsiya, axborot nomutanosibligi, uzoq muddatli investitsiyalar, hududiy rivojlanish.

Kirish. Bugungi kunga kelib mamlakatimizda uy-joy qurilishi bozori infratuzilmasining to'laqonli faoliyatini ta'minlash eng muhim vazifalardan biriga aylandi. Qurilish korxonalari mazkur infratuzilmaning ajralmas tarkibiy qismi sifatida uy-joy qurilishi bozori infratuzilmasining rivojlanishi va uning barqaror faoliyatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shunga qaramay, innovatsion iqtisodiyotning rivojlanish sharoitida ushbu sohada so'nggi yillarda resurslar tanqisligi, moddiy-texnik baza (MTB)ning cheklanganligi, kadrlar malakasining yetarli darajada emasligi, puxta ishlab chiqilgan uy-joy siyosatining yetishmasligi hamda qurilish va uy-joy korxonalari (tashkilotlari) faoliyatining iste'molchilar bilan o'zaro munosabatlariga doir normativ-huquqiy jihatlarining yetarli darajada takomillashtirilmaganligi bilan bog'liq jiddiy muammolar kuzatilmoqda. Shu bilan bir qatorda, ushbu sohada moliyaviy resurslarning cheklanganligi, sohadagi boshqaruv mexanizmlarining yetarli darajada takomillashtirilmaganligi hamda davlat dasturlarini amalga oshirish samaradorligining pastligi kabi muammolar haligacha saqlanib qolmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Uy-joy qurilishi faoliyatini rivojlanishi, qurilishda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash muammolari keng fundamental asoslari, ya'ni qurilish sohasida kichik va o'rta biznes, qurilish xizmatlarini amalga oshirish va uni boshqarishning nazariy-metodologik muammolari chet ellik olimlardan A.V.Vasyutichev, E.Gerber Maykl, K.V.Ekimova va boshqalarning ilmiy ishlarida keng yoritilgan¹.

M.B.Xamidulin² o'zining ilmiy tadqiqotlarida korporativ boshqaruv va uning moliyaviy mexanizmlarini tadqiq qilgan. R.X.Karlibaevlarning³ ilmiy ishlarida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy resurslarini boshqarishning ilmiy metodologik asoslari, tashkiliy tamoyillari, kapitalni shakllantirish, moliyaviy barqarorligini boshqarish kabi masalalar yoritilgan. Ammo xo'jalik yurituvchi sub'ektlarni jumladan, qurilish korxonalarida moliyaviy resurslarini boshqarishni e'tiborga olgan holda alohida ilmiy yo'nalish sifatida tadqiq etilmagan.

Shuningdek, professor R.I.Nurimbetov uy-joy qurilishi sohasini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va strategiyasi masalalari, U.I.Djumaniyazov⁴ uy-joy qurilishi sohasida davlat-xususiy sherikchiligi asosida korporativ boshqaruvni yanada takomillashtirishning ayrim nazariy-uslubiy masalalarini tadqiq qilishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Uy-joy qurilishini rivojlantirishni boshqarishning iqtisodiy

¹ Васютинев А.В. Предпринимательская деятельность на рынке строительных услуг (на материалах Калужской области). Дисс. на соиск.уч.степ.к.э.н. Москва - 2003. -134 с.; Гербер Майкл Э. Малый бизнес: от иллюзий к успеху. Возвращение к миру предпринимательства: Пер. с англ. – М.: Олимп-бизнес, 2005. -242 с.; Екимова К.В. Формирование интегрального механизма взаимодействия субъектов инвестиционно-строительной деятельности региона – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ. 2006. –175 с.

² Хамидулин М.Б. Развитие финансового механизма корпоративного управления. Автореф. дис. на соискание уч.степ.д.э.н. -Т.: БМА, 2008.

³ Karlibayeva R.X. Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy menejment tizimini samarali tashkil etish yo'llari: dis. avtoreferati. i.f.d. -T., 2018. -34 b.

⁴ Djumaniyazov U.I. Davlat xususiy sherikchiligasosida uy-joy qurilish sohasida korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish. i.f.b.fal.dok.(PhD) dis. avtoreferati. Toshkent.: TDIU, 2017. - 28 b.

mexanizmlarini o'rganish uchun kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Olib borilgan tadqiqotlarda tizimli tahlil, solishtirma tahlil hamda SWOT tahlil usullari qo'llanildi.

Tahlil va natijalar. Iqtisodiy boshqaruv mexanizmining ring asosiy jihatlaridan biri - uning obyekt chegeralarini aniq belgilab olishdan iborat bo'lib, aynan mana shu doirada shaxsning to'lovga qobiliyatli talab parametrlariga maqsadli ta'sir ko'rsatish mumkin bo'ladi. Hozirgi kunda O'zbekiston uchun bunday talab hajmini cheklab turuvchi obyektiv omillarning mavjudligiga bog'liq bo'lib, ularni bartaraf etish alohida ijtimoiy-iqtisodiy siyosat yo'nalishlari doirasidan tashqariga chiqadi va uy-joy siyosatining bevosita predmeti sifatida qaralishi mumkin emas.

1-jadval

Aholining to'lovga qobiliyatli talab hajmiga ta'sir etuvchi omillar

№	Omillar	Omillarning mazmuni	Ta'sirning namoyon bo'lish shakli	Ta'sir xususiyati
1	Makroiqtisodiy	YaIMda mehnatga haq to'lash ulushining pastligi	Aholining xarid qobiliyatining pasayishi	Moliya bozori institutlari rivojlanishini rag'batlantiruvchi omil
2	Ijtimoiy	Jamiyatning buzilgan ijtimoiy tuzilmasi	Joriy iste'mol tarkibini o'zgartirishga bo'lgan motivatsiyaning pastligi	Uy-joy bozorida talab tarkibining nomutanosibligi
3	Urbanizatsiya darajasi	Qishloq aholisi ulushining yuqoriligi	Uy-joyga bo'lgan ehtiyojni qondirishning bozor mexanizmlariga asoslanmagan shakllaridan foydalanish.	Investitsiya resurslariga bo'lgan talab tarkibidagi nomutanosiblik
4	Axborot asimmetriyasi	Uy-joy qurilishi korxonalari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarga bo'lgan talab va taklif nuqtalarining hududiy nomuvofiqligi.	Uy-joy bozorining hududiy nomutanosibligi	Uy-joy fondi tarkibidagi nomutanosiblik

1-jadvalda keltirilgan omillarning umumiy xususiyatlariga ularning aholining to'lovga qobiliyatli talab hajmiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, shuningdek uy-joy qurilishining alohida elementlariga notekis ta'sir etish xususiyatiga oid bo'lib, bu holat 1-jadvalning 4-ustunida aks ettirilgan. Biroq milliy iqtisodiyotda uzoq muddatli kredit resurslari, ya'ni "uzoq muddatli pullar" taqchilligining kuzatilishi axborot assimetriyasi oqibatlarining yaqqol namoyon bo'layotganini ko'rsatadi. Xususan, uy xo'jaliklarining uzoq muddatli jamg'armalari banklar va boshqa moliyaviy institutlarga nisbatan ishonchning yetarli emasligi, aholining moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi hamda boshqa omillar sababli iqtisodiy muomalaga to'liq jalb etilmayapti. Boshqa tomondan, axborot assimetriyasining salbiy oqibatlari uy-joy bozorida xulq-atvor motivatsiyasi an'anaviy uy-joy xaridori modelidan farq qiladigan aholi guruhlari mavjudligi bilan bog'liq ijtimoiy omilning yetarli darajada inobatga olinmasligi natijasida yanada kuchayadi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, sanoati rivojlangan mamlakatlarda uy-joy mulkiga bo'lgan talabning asosiy harakatlantiruvchi omili aniq va barqaror chegaralarga ega bo'lmagan ijtimoiy guruh hisoblanadi. Shu bois ushbu guruh maqsadli davlat tartibga solish choralarga nisbatan kamroq darajada ta'sirchan sanaladi. Tartibga solish obyektining aniq parametrlarini belgilash maqsadida uy-joy siyosatini shakllantirishda ishtirok etadigan hamda uning parametrlariga, eng avvalo, uy-joy fondi tarkibiga ta'sir ko'rsatadigan aholining quyidagi uchta guruhini ajratish zarur:

- uy-joyni moliyaviy resurslarni saqlash va ularni qadrsizlanishdan himoya qilish vositasi sifatida baholaydigan, shu bois uy-joy bozorida taklif hajmini kengaytirish hamda uy-joy mahsulotining iste'mol xususiyatlarini yaxshilashdan manfaatdor bo'lmagan aholi guruhi.

- turli omillar ta'sirida an'anaviy iste'mol modeli va xulq-atvoriga yo'naltirilgan, shu sababli joriy iste'mol hajmini qisqartirish evaziga uzoq muddatli investitsiyalarni amalga oshirishga moyillik bildirmaydigan aholi guruhlari.

- uy-joyga bo'lgan ehtiyojlari to'lovga qobiliyatli talabni shakllantiruvchi omil sifatida baholanishi mumkin bo'lmagan alohida aholi guruhlari. Bunday guruhlarning uy-joyga bo'lgan ehtiyojlari Konstitutsiyada belgilangan uy-joy huquqi kafolatlari asosida davlat tomoni-

dan ta'minlanishi zarur.

Ijtimoiy hamda axborot omillarining muhim ahamiyati davlat maqsadli dasturlarini (DMD) hududiy uzoq muddatli maqsadli dasturlarni (HUMD) ishlab chiqish va amalga oshirish orqali to'ldirish zarurligini taqozo etadi. Taklif etilgan tartibga solishning maqsadli guruhlarini tasniflashning amaliy ahamiyati hududiy uy-joy bozorining kutilayotgan sig'imini aniqlashdan iborat. Shuni alohida ta'kidlash joizki, uy-joy qurilishi korxonalarining to'lovga qobiliyatlilik darajasi to'lovga qobiliyatlilikni ifodalovchi moliyaviy ko'rsatkichlar tizimi asosida aniqlanadi. Uy-joy qurilishi korxonalarining to'lovga qobiliyatliliigi dinamikasini tahlil qilishda to'lovga qobiliyatlilik ko'rsatkichlarini quyidagi ikki guruhga ajratish maqsadga muvofiqdir:

- to'lovga qobiliyatlilikning me'yoriy ko'rsatkichlari — to'lovga qobiliyatlilikning me'yoriy va amaldagi ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro nisbatni ifodalovchi ko'rsatkichlar;
- to'lovga qobiliyatlilikning me'yoriy xususiyatga ega bo'lmagan ko'rsatkichlari.

Birinchidan, ushbu to'lovga qobiliyatlilik ko'rsatkichlari davlat boshqaruvi organlari tomonidan uy-joy qurilishi korxonalari faoliyatining barqaror rivojlanishini ta'minlash va nazorat qilish maqsadida belgilanadi hamda ularga rioya etish majburiy hisoblanadi.

Xususan, to'lovga qobiliyatlilikni baholashda qo'llaniladigan quyidagi me'yoriy ko'rsatkichlar belgilangan:

- qonunchilik hujjatlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan hollarda, uy-joy qurilishi korxonalarining boshqa yuridik shaxslar ustav kapitaliga kiritilgan aktivlarining umumiy miqdori korxona ustav kapitalining 50 foizidan oshmasligi belgilangan;
- agar qonunchilik hujjatlarida boshqacha tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, uy-joy qurilishi korxonasining istalgan bitta yuridik shaxs ustav kapitalidagi ulushli ishtiroki mazkur yuridik shaxs ustav kapitalining 30 foizidan oshmasligi belgilangan. Mazkur talab qurilish faoliyati, jumladan, uy-joy qurilishi bilan shug'ullanuvchi sho'ba korxonalariga tatbiq etilmaydi;
- uy-joy qurilishi korxonalari aktivlari bank omonatlariga (depozitlarga) joylashtirilganda, bitta tijorat bankiga joylashtiriladigan depozit miqdori korxona aktivlarining 40 foizidan oshmasligi belgilangan;
- uy-joy qurilishi korxonalari aktivlari kredit tashkilotlariga (tijorat banklari bundan mustasno) omonatlar (depozitlar) sifatida joylashtirilganda, omonatlar (depozitlar)ning umumiy miqdori korxona aktivlarining 20 foizidan oshmasligi belgilangan.

Ikkinchidan, me'yoriy xususiyatga ega bo'lmagan to'lovga qobiliyatlilik ko'rsatkichlari uy-joy qurilishi korxonalarining to'lovga qobiliyatlilik darajasining turli jihatlarini ifodalaydi. **Ularning to'lovga qobiliyatliliigini aniqlashda, odatda, nisbiy ko'rsatkichlardan foydalaniladi. Mazkur holatda uy-joy qurilishi korxonalarining to'lovga qobiliyatliliigini har tomonlama baholash maqsadida ushbu ko'rsatkichlarni likvidlilik va daromadlilik mezonlari asosida ikki guruhga ajratish maqsadga muvofiqdir.**

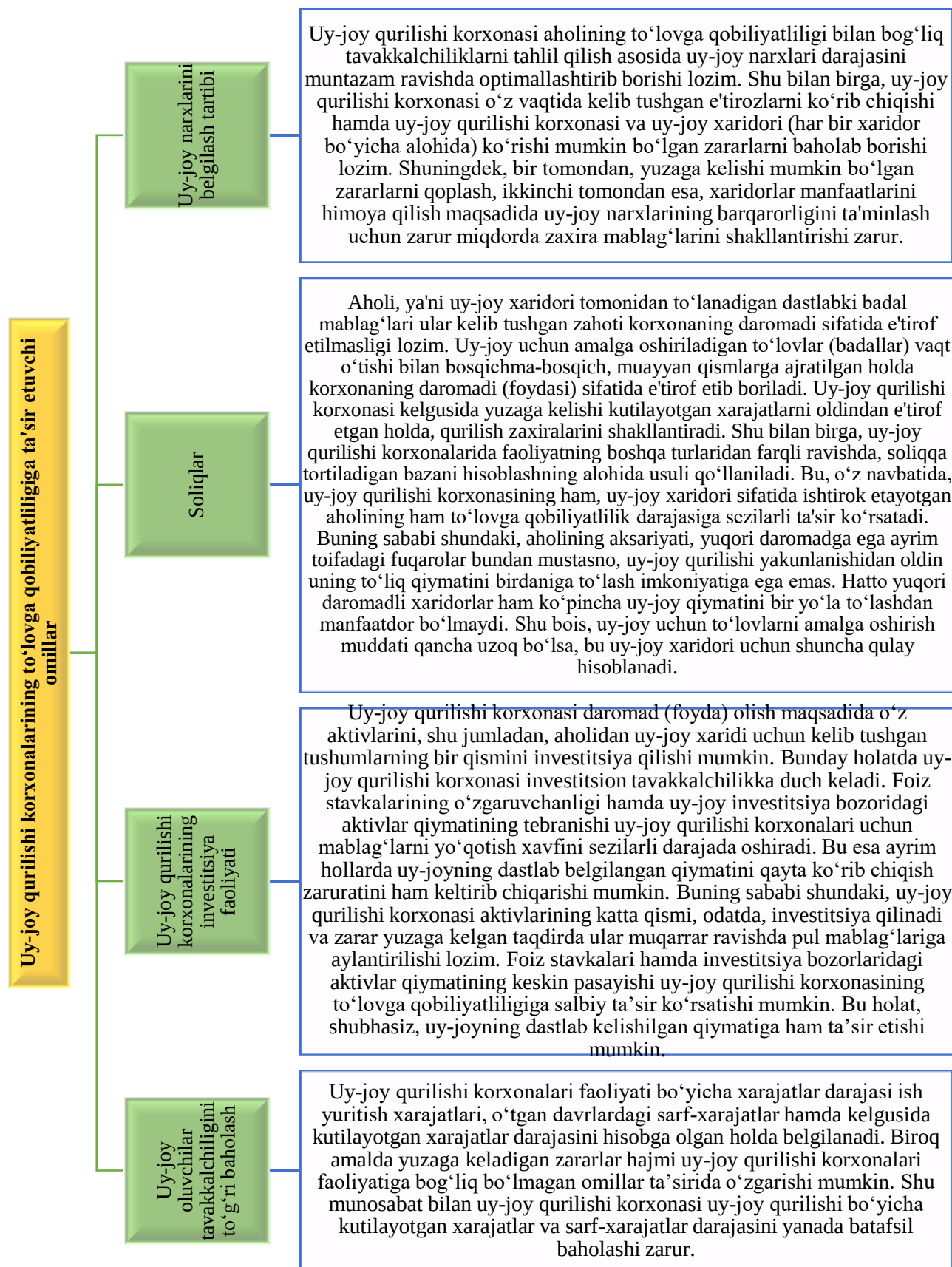
Likvidlilik to'lovga qobiliyatlilikni ta'minlovchi muhim omillardan biri bo'lib, joriy hamda boshqa majburiyatlar bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish uchun tez realizatsiya qilinadigan aktivlarning yetarlilik darajasini belgilaydi.

Uy-joy qurilishi korxonalarida likvidlilik quyidagi manbalar hisobidan ta'minlanadi:

1. Pul mablag'lari oqimi. Mazkur mablag'lar quyidagi ikki yo'nalish bo'yicha shakllanadi:
 - qurilish xizmatlarini ko'rsatishdan, ya'ni uy-joylarni ta'mirlash ishlarini amalga oshirishdan tushadigan tushumlar;
 - uy-joy qurilishi korxonalari mablag'larini investitsiya qilish natijasida foizlar, dividendlar, ko'chmas mulkni ijaraga berishdan olinadigan renta hamda boshqa shakllardagi daromadlar ko'rinishida kelib tushadigan mablag'lar.

2. Aktivlarni realizatsiya qilish. Mazkur likvidlilik manbai investitsion aktivlarni o'z ichiga oladi. Uy-joy qurilishi korxonasi o'zining pul mablag'lariga bo'lgan ehtiyojini qondirish maqsadida ko'chmas mulkni yoki boshqa turdagi aktivlarni realizatsiya qilishi mumkin.

Natijalar. Yuqorida keltirilgan 1-sxemadan kelib chiqib, shuni ta'kidlash joizki, uy-joy qurilishi korxonalari daromad (foйда) darajasini uy-joy xaridorlari, ya'ni aholi oldida zimmasiga olgan qurilish shartnomalari bo'yicha majburiyatlar hajmidan kelib chiqib belgilashi lozim. Faqat shundagina korxona foyda olish maqsadida aholidan uy-joy uchun jalb qilingan mablag'larning yoki zaxira mablag'larining bir qismini investitsiya qilishga qaror qilishi hamda tavakkalchilik yuzaga kelgan hollarda kutilmagan zararlarni qoplash uchun ushbu mablag'larni saqlab qolishi

1-sxema. Qurilish korxonalarining to'lovga qobiliyatligiga ta'sir etuvchi omillar

mumkin. Uy-joy qurilishi korxonalari barcha to'lovlar va joriy xarajatlarni to'liq qoplash imkonini beradigan yetarli moliyaviy-resurs salohiyatiga ega bo'lishi zarurligini anglatadi.

Shu bilan birga, iqtisodiy tartibga solish hamda Davlat maqsadli dasturlari (DMD)ni amalga oshirish samaradorligini ta'minlash nuqtai nazaridan, yakka tartibdagi uy-joy qurilishi

(YTUQ) tushunchasining kam qavatli (3–5 qavatli) uy-joy qurilishi bilan aynanlashtirilishi dasturlar samaradorligini baholashda jiddiy buzilishlar va xatoliklarga olib keladi. Mazkur nomutanosib yondashuvning asosiy sababi O‘zbekistondagi urbanizatsiya darajasi va uy-joy qurilishi rivojlanish xususiyatlaridan farq qiladigan sanoati rivojlangan mamlakatlar tajribasidan tanqidiy tahlilsiz foydalanilishidir. Buning natijasida mazkur mamlakatlarda yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ)ning nisbatan kam tarqalganligi yoki uning innovatsion texnologiyalar asosida amalga oshirilishi e’tibordan chetda qolmoqda. Holbuki, mamlakatimiz sharoitida makroiqtisodiy omillarning ta’siri tufayli yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ) o‘ziga xos tashkiliy va amalga oshirish shakllari bilan tavsiflanadi. Mazkur omillarning ta’siri SWOT-tahlil asosida 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval

Yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ) sektori rivojlanishi ta’sirlarining SWOT-tahlili

T/r	Yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ)ni rivojlantirish	Afzalliklari va ustunliklari	Kamchiliklari (xatarlar yoki tahdidlar)
1	Uy-joy qurilishining umumiy hajmida yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ) ulushining oshishi	Byudjetdan tashqari moliyalashtirish manbalarini jalb etish ko‘rsatkichlarining shaffofligini ta’minlash. Investitsiya resurslarining ayrim turlariga, xususan, qurilish materiallari va tijorat kreditlariga bo‘lgan talabning barqaror o‘shishi.	Boshqaruvning ma’muriy usullarini qo‘llash doirasining kengayishi. Qurilish sohasida mehnat unumdorligining keskin pasayishi. Norasmiy iqtisodiyot ko‘lamining kengayishi. Axborot xatarlarining ortishi.
2	Uy-joy qurilishining umumiy hajmida yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ) ulushining kamayishi	Investitsiya resurslari bozorining muvozanatlilik darajasining oshishi. Xatarlar darajasining, xususan, axborot xatarlarining kamayishi. Qurilish faoliyatining iqtisodiy va byudjet samaradorligining oshishi.	Uy-joy bozorini tashkil etish hamda uni moliyaviy ta’minlash tizimining murakkablashuvi. Qurilish sifati hamda hududiy joylashtirish, ya’ni hududiy rejalashtirish sifatiga qo‘yiladigan talablarning ortishi.

2-jadval ma’lumotlariga asoslanib, mazmun-mohiyatiga ko‘ra bir-biridan farq qiluvchi ikki tushunchani aynanlashtirish hamda keyinchalik yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ) natijalarini tashqi belgilari jihatidan unga o‘xshash kam qavatli uy-joy qurilishi mahsuloti bilan almashtirish Hududiy uzoq muddatli maqsadli dastur (HUMD) mazmuniga jiddiy o‘zgartirishlar kiritmagan holda, uning natijadorlik ko‘rsatkichlarini yaxshilash imkonini beradi, degan xulosaga kelish mumkin. Shu bilan birga, bunday yondashuvning salbiy oqibatlari kechikkan tavsifga ega bo‘lib, ular Hududiy uzoq muddatli maqsadli dastur (HUMD) natijadorligini tezkor baholash jarayonida o‘z aksini topmaydi.

Shunga qaramay, yuqorida bayon etilgan holatlarni yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ) sohasini rivojlantirishdan voz kechish uchun asos sifatida baholash to‘g‘ri emas. Bozor infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmaganligi sababli resurslar taqchilligi kuzatiladigan hamda tashqi investitsiyalar uchun jozibadorligi past bo‘lgan hududlarda yakka tartibdagi uy-joy qurilishi (YTUQ)ni rag‘batlantirish ustuvor vazifalardan biri bo‘lishi mumkin. Mazkur vazifani amalga oshirish esa hududlarning o‘ziga xos sharoitlariga mos keladigan maxsus iqtisodiy vositalarni qo‘llashni taqozo etadi.

Xulosa va takliflar. O‘tkazilgan tadqiqotlar natijalariga ko‘ra quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, uy-joy qurilishi sohasini tartibga solish uzoq muddatli maqsadli dasturlar (HUMD) samaradorligini ta’minlovchi tashqi shartlardan biri hisoblanadi. Shu bois ularni ishlab chiqish va amal qilish muddatlarini muayyan Davlat maqsadli dasturlari (DMD)ni amalga oshirish jarayoni bilan uzviy bog‘lash maqsadga muvofiqdir. Chunki bunday nomuvofiqlik uy-joy qurilishi jarayoni ishtirokchilari o‘rtasidagi o‘zaro ishonch darajasining pasayishiga olib keladi hamda xususi investitsiyalar tavakkalchiligining ortishiga sabab bo‘luvchi omillardan biri

sifatida namoyon bo‘ladi.

Ikkinchidan, uy-joyga bo‘lgan to‘lovga qodir talab hajmiga ta’sir etuvchi omillarning muhim xususiyatlaridan biri ularning tizimli o‘zaro bog‘liqligidir. Masalan, makroiqtisodiy omillarning ta’sir xususiyati mamlakat aholisining mutlaq ko‘pchiligi qonuniy daromadlarning asosiy manbai sifatida yollanma mehnatni e’tirof etishi bilan belgilanadi. Ayni paytda, uy-joyni birlamchi ehtiyoj mahsuloti sifatida e’tirof etish ushbu holatni uy-joy bozorini rivojlantirish hamda pul daromadlarini jamg‘armalarga aylantirish vositasi sifatida uning moliyaviy ta’minoti tizimini takomillashtirishni rag‘batlantiruvchi omil sifatida baholash imkonini beradi.

Uchinchidan, uy-joy bozorida boshqaruv usullari hamda to‘lovga qodir talabni shakllantirish shakllarini quyidagi to‘rtta asosiy guruhga tasniflash mumkin:

- pul mablag‘lari va jamg‘armalarni uy-joy qurilishiga investitsiya qilish maqsadida jamlash, shu jumladan, maqsadli obligatsiya qarzlarini chiqarish va joylashtirishni tashkil etish;
- uy-joy qurilishi sohasini byudjet mablag‘lari orqali rag‘batlantirish hamda davlat byudjeti kafolatlarini taqdim etish;
- moliyaviy resurslar (kredit va investitsiya mablag‘lari)dan yangi uy-joy qurilishiga yo‘naltiriladigan uzoq muddatli investitsiyalarni maqsadli ravishda jalb etish va ulardan samarali foydalanishni rag‘batlantirish.

Yuqorida keltirilgan mulohazalar pul mablag‘lari va jamg‘armalarni jamlash to‘lovga qodirlikning shaffofligini ta’minlovchi asosiy omillardan biri ekanligini ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Солдато́ва Л.А. Финансовое обеспечение жилищного строительства. Монография. Оренбург: НОУ ВПО Оренбургский институт экономики и культуры, 2011. — 250 с.
2. Васютичев А.В. Предпринимательская деятельность на рынке строительных услуг (на материалах Калужской области). Дисс. на соиск.уч.степ.к.э.н. Москва - 2003. -134 с.
3. Гербер Майкл Э. Малый бизнес: от иллюзий к успеху. Возвращение к миру предпринимательства: Пер. с англ. – М.: Олимп-бизнес, 2005. -242 с.
4. Екимова К.В. Формирование интегрального механизма взаимодействия субъектов инвестиционно-строительной деятельности региона – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ. 2006. –175 с.
5. Хамидулин М.Б. Развитие финансового механизма корпоративного управления. Автореф. дис. на соискание уч.степ.д.э.н. -Т.: БМА, 2008.
6. Karlibayeva R.X. Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy menejment tizimini samarali tashkil etish yo‘llari: dis. avtoreferati. i.f.d. -T., 2018. -34 b.
7. Djumaniyazov U.I. Davlat xususiy sherikchiligi asosida uy-joy qurilishi sohasida korporativ boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish. i.f.b. fal.dok. (PhD) dis.avtoreferati.Toshkent.: TDIU, 2017. - 28 b.

М.Диярова, С.Рахимов Совершенствование экономических механизмов управления развитием жилищного строительства	M.Diyarova, S.Rahimov Improving economic mechanisms for managing housing construction development
Аннотация. В статье рассмотрены основные экономические механизмы управления жилищным строительством. Проведен анализ факторов, влияющих на объем платежеспособного спроса на жилье. Разработаны методы управления спросом на жилье, а также предложены конкретные рекомендации по совершенствованию управления жилищным строительством в условиях инновационной экономики. Ключевые слова: жилищное строительство, экономический механизм управления, рынок жилья, платежеспособный спрос, инвестиционные ресурсы, финансовая устойчивость, индивидуальное жилищное строительство, государственные программы, субсидии, урбанизация, информационная асимметрия, долгосрочные инвестиции, территориальное развитие.	Abstract. The article examines key economic mechanisms for managing housing construction. The factors influencing the level of effective demand for housing are analyzed. Methods for managing housing demand are developed, and specific proposals are provided for improving the management of housing construction in the context of an innovative economy. Keywords: housing construction, economic management mechanism, housing market, effective demand, investment resources, financial stability, individual housing construction, government programs, subsidies, urbanization, information asymmetry, long-term investment, regional development.

ISSN 2091-5187

❧ “SERVIS” ❧

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.